

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อภิปรัชญาเป็นปรัชญาที่เก่าแก่ที่สุดสาขาหนึ่งของปรัชญา เรียกว่า ปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure Philosophy) มีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องความจริง (Reality) ของโลกจักรวาล ตลอดจนสิ่งสัมบูรณ์ และธรรมชาติของมนุษย์ อันเป็นพื้นฐานที่มาของความจริงอื่น ๆ อภิปรัชญา ในภาษาอังกฤษ เรียกว่า Metaphysics เป็นสาขาปรัชญาที่ว่าด้วยสิ่งเป็นจริง เช่น พระเป็นเจ้า (God) โลก (World) วิญญาณ (soul) สารระ (substance) เจตจำนงเสรี (free will)^๑ ฉะนั้นในที่นี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง ปัญหาความจริงในอภิปรัชญา เฉพาะปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตก เท่านั้น ส่วนปัญหาอื่น ๆ นั้นผู้วิจัยไม่ขอนำมากล่าวถึง

โลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตกนั้นมีต้นกำเนิดมา ในยุคสมัยกรีกโบราณ โดย ธาเลส ผู้ได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาของปรัชญาตะวันตก อธิบายว่า โลกแบน ตั้งอยู่บนน้ำ น้ำเป็นปฐมธาตุของโลก อแนกซีมานเดอร์ อธิบายว่า โลกลอยอยู่ในอากาศเป็นศูนย์กลางของจักรวาล มีดวงอาทิตย์และดวงจันทร์โคจรรอบเป็นวงกลม ส่วนดาวเคราะห์ทั้งหลายคือวงแหวนไฟที่ครอบอยู่รอบนอก^๒ อริสโตเติล อธิบายถึง โลกได้ใกล้เคียงความจริงมากขึ้น คือเข้าเชื่อว่าโลกมีศูนย์กลางกลม โดยสังเกตจากการเกิดจันทรุปราคาเมื่อโลกอยู่ระหว่างดวงอาทิตย์กับดวงจันทร์เงาของโลกบนดวงจันทร์ จะเป็นส่วนโค้งเสมอ อริสโตเติลอธิบายว่าโลกอยู่นิ่ง เป็นศูนย์กลางของจักรวาล มีดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดาวเคราะห์ และดาวฤกษ์ทั้งหลายหมุนรอบโลก ต่อมา ปโตเลมี อธิบายถึงจักรวาลละเอียดขึ้น คือวงโคจรของดวงจันทร์ ดาวพุธ ดาวศุกร์ ดวงอาทิตย์ ดาวอังคาร ดาวพฤหัสบดีและดาวเสาร์ มีลักษณะเป็นวงกลมซ้อนกันตามลำดับ มีดาวฤกษ์อยู่ชั้นนอกสุด ไม่เคลื่อนที่ แต่โลกยังคงเป็นศูนย์กลางของจักรวาลอยู่^๓ ต่อมาในปีคริสต์ศักราช ๑๕๑๔ นิโคลาส โคเปอร์นิคัส พระชาวโปแลนด์ได้นำเสนอ

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ – ไทย, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง พ.ศ. ๒๕๓๒), หน้า ๗๑.

^๒ Frank Duram and Robert D. Purrington, **Frame of the Universe : A History of Physical Cosmology**, USA : Columbia University Press, 1983. pp. 44 – 45.

^๓ Stephen W. Hawking, **The Theory of Everything : The Origin and Fate of the Universe**, (USA : New Millennium Press, 2002). pp. 3-5.

แนวคิดที่ว่าดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาล แต่นำเสนอโดยปีคังซื่อจริง เพราะสมัยนั้นความคิดแบบนี้ถือว่านอกรีต ผู้ที่รับรองทฤษฎีของโคเปอร์นิคัสในภายหลังคือ โจฮันเนส เคปเลอร์ ชาวเยอรมันและกาลิเลโอ กาลิเลอี ชาวอิตาลี แนวคิดจักรวาลแบบอริสโตเติล ปโตเลมีถือว่าสิ้นสุดในปีคริสต์ศักราช ๑๖๐๘ ซึ่งเป็นปีที่กาลิเลโอเริ่มสำรวจท้องฟ้าด้วยกล้องโทรทรรศน์ของเขา^๔ มนุษย์โดยมากจะเชื่อตามสามัญสำนึกว่าเอกภพมีโครงสร้างอันคงที่ ไม่เปลี่ยนแปลงและคงอยู่นิรันดร์ ต่อเมื่อเอ็ดวิน ฮับเบิล ค้นพบในปีคริสต์ศักราช ๑๙๒๙ ไม่ว่าเราจะมองไปในทิศทางใดก็ตาม เอกภพจะขยายตัวอยู่ตลอดเวลา หมายความว่าเมื่อก่อนดาวทั้งหลายจะอยู่ใกล้กันมากกว่านี้ ทุกสิ่งในเอกภพอยู่ที่จุดเดียวกันการค้นพบของฮับเบิล นำไปสู่ทฤษฎีบิกแบง

ปัจจุบันแม้ว่าความรู้ทางวิทยาศาสตร์จะก้าวหน้าไปอย่างไร แนวคิดหลักของโลกและจักรวาลยังเป็นปัญหาในอภิปรัชญาตะวันตกอยู่จนถึงปัจจุบัน ดังนั้นนักปรัชญาพยายามจะค้นคว้าหาความแท้จริงของโลกและจักรวาล แต่การที่จะค้นคว้าทั้งจักรวาลหรือทั้งเอกภพ ซึ่งรวมเอาไว้ทั้งดาวเคราะห์ และดาวฤกษ์ ทั้งหมดย่อมทำได้ยาก จึงอาจจะลดขอบเขตมาเพียงโลกหรือระบบสุริยะจักรวาล หรือจะหันมาศึกษาเรื่องธรรมชาติหรือสาร และชีวิตก็ได้ว่าเอกภพมีธรรมชาติเป็นสารหรือเป็นจิต มีการเกิดขึ้น ดำรงอยู่ และวิวัฒนาการอย่างไร วิวัฒนาการแล้ว ดำรงอยู่แบบจักรกล หรือแบบมีวัตถุประสงค์แฝงอยู่ ปัญหานี้จึงเรียกว่า ปัญหาความจริงทางอภิปรัชญาว่าด้วยเอกภพหรือจักรวาล^๕ ดังนั้นมนุษย์เราสนใจปัญหาความจริงโลกและจักรวาลมานานนับเป็นพัน ๆ ปี มนุษย์แทบจะทุกคนอยากรู้ว่าโลกจักรวาลเกิดมาอย่างไรประกอบด้วยอะไรมีความเป็นไปอย่างไร แม้จนกระทั่งปัจจุบันนี้มนุษย์เราก็กังวลใจปัญหาดังกล่าวนี้อยู่ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานได้มีนักคิดเป็นจำนวนมากตอบปัญหาความจริงโลกและจักรวาลให้คนสนใจทราบ แต่ดูเหมือนว่าการตอบปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลของนักคิดเหล่านั้นมิสามารถลบเลือนความสงสัยในปัญหาความจริงดังกล่าวให้แก่มนุษย์ได้เลย ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ศึกษาหลักคำสอนพุทธปรัชญา มีหลักคำสอนที่จะสามารถตอบปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตก คือ หลักปฏิจตุสมุปบาท ซึ่งเป็นกระบวนการของธรรมชาติที่อิงอาศัยกัน เป็นเหตุปัจจัยเกี่ยวโยงกันสามารถตอบปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตกได้

^๔ Stephen W. Hawking, Op.cit., pp. 5-6.

^๕ วิชาญ สุชีวฤกษ์, อภิปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาปรัชญา, คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

ปฏิจสมุปบาท มาจากรากศัพท์ของคำว่า “ปฏิจุ” แปลว่า อาศัย และ “สมุปบาท” แปลว่า เกิดขึ้นพร้อม^๖ ปฏิจสมุปบาท จึงหมายถึงการเกิดขึ้นพร้อมกันแห่งธรรมทั้งหลายโดยอาศัยกันและกัน หรือการที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดขึ้นมา นอกจากนี้ยังมีชื่ออื่น ๆ อีก ที่มีความหมายใกล้เคียง กับคำว่า ปฏิจสมุปบาท สามารถนำมาใช้เรียกแทนกันได้ เช่น ปัจจัยการ (อาการแห่งธรรมที่อาศัยกันเกิดขึ้น)^๗ ตถตา (ความเป็นอย่างนั้น), อวิตถตา (ความไม่คลาดเคลื่อน), อนัญญตถตา (ความไม่เป็นอย่างอื่น), อิทัปปัจจยตา (ความที่มีสิ่งนี้เป็นปัจจัยของสิ่งนี้)^๘ ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์ ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า ปฏิจสมุปบาท ว่าเป็นสภาพที่อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น, การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดขึ้น การที่ทุกข์เกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัยต่อเนื่องกันมา มีองค์ประกอบ ๑๒ ประการ เช่น

เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี	เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี
เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี	เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี
เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี	เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี
เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี	เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี
เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี	เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติจึงมี
เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสจึงมี	

ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งปวงนี้ จึงมีด้วยประการฉะนี้^๙ ที่สำคัญหลักปฏิจสมุปบาท ยังเป็นกระบวนการของธรรมชาติ ซึ่งอาศัยกัน และเป็นเหตุปัจจัยเกี่ยวโยงกัน ปฏิจสมุปบาทเป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในรูปของกฎธรรมชาติหรือความจริงอันมีอยู่โดยธรรมดา เป็นสภาวะธรรมชาติที่ไม่เกี่ยวกับการอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้า ดังพุทธพจน์ที่ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเกิดขึ้นก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ชาติุนั้นคือ ความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดาก็ตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุชาติุนั้นว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง ครั้นรู้บรรลุแล้วจึงบอก แสดงบัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง ตถาคตเกิดขึ้น ก็ตาม ไม่เกิดขึ้นก็ตาม ชาติุนั้นคือความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดา ก็ตั้งอยู่อย่างนั้น^{๑๐} ไม่เปลี่ยนแปลง หลักปฏิจสมุปบาท ไม่เพียงอธิบายให้เข้าใจในเหตุปัจจัยต่าง ๆ

^๖ พุทธทาสภิกขุ, ปฏิจสมุปบาทจากพระโอษฐ์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๑), หน้า ๔๔.

^๗ ส.นิ.อ. (ไทย) ๒/๑/๗

^๘ ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๐/๓๕.

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ๒๕๕๓), หน้า ๑๕๓.

^{๑๐} อง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๑๓๓/๓๘๕.

ของชีวิตเท่านั้น แต่สามารถจะอธิบายให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของธรรมชาติอีกด้วย ดังนั้น ผู้เข้าใจปฏิจลสมุปบาทเท่ากับว่า ได้รู้แก่นแท้แห่งพุทธปรัชญา ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “ผู้ใดเห็นปฏิจลสมุปบาท ผู้นั้นชื่อว่าเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นปฏิจลสมุปบาท”^{๑๑} พุทธปรัชญาเถรวาทยังได้ทรงกล่าวถึงหลักปฏิจลสมุปบาทไว้อีกว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักความจริงสายกลางที่ว่าด้วยความจริงตามแนวเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการธรรมชาติว่า สรรพสิ่งล้วนอาศัยเหตุปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้น และผลที่เกิดขึ้นมานั้นหาใช่เกิดขึ้นด้วยอาศัยการปรุงแต่งจากเหตุเพียงเหตุเดียว ที่จริงแล้วยังมีเหตุอย่างอื่นมาผสมอีกมากมาย ดัง ต้นไม้ต้นหนึ่ง เป็นผลมาจากเหตุหลาย ๆ เหตุ มารวมกัน คือ เมล็ด พื้นดิน น้ำ แสงแดดและปุ๋ย จนเกิดเป็นต้นไม้ ต้นไม้ต้นนั้นก็จะเป็เหตุที่ไปก่อให้เกิดต้นไม้ต้นอื่น ๆ ต่อไปอีกอย่างนี้เป็นวัฏฏจักรที่มีการสืบต่ออิงอาศัยกันและกันอย่างต่อเนื่องเป็นสายโซ่คล้องโยงกันไปเช่นนี้ตลอด จึงนับได้ว่าเป็นข้อเท็จจริงตามกระบวนการของหลักแห่งเหตุและผลในพุทธปรัชญาเถรวาท ดังนั้นหลักปฏิจลสมุปบาท จึงเป็นกระบวนการเข้าถึงการเกิดดับของสรรพสิ่งทั้งปวงได้อย่างถูกต้อง

ในยุคปัจจุบันได้มีนักคิดและนักวิชาการหลาย ๆ กลุ่ม ได้หันมาศึกษาค้นคว้าและให้ความสนใจกับหลักความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท ที่สอดคล้องไปกับความจริงในอภิปรัชญาตะวันตก ได้อย่างน่ามหัศจรรย์ ในความเป็นจริงแล้วพื้นฐานของจักรวาลนั้นประกอบไปด้วยเชื้อยที่ประสานสอดคล้องกันของอนุภาค หรือคลื่นที่เคลื่อนไหวในสนามพลังงานที่ซับซ้อนกัน รูปแบบต่าง ๆ จึงมีความหลากหลาย มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษาความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาททำให้เราเข้าใจในการแก้ปัญหาและนำพาชีวิตไปสู่สัจธรรมซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดได้ ส่วนการศึกษาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตก ช่วยให้เราประสบความสำเร็จในการทำงานดำรงชีพ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตก ต้องเชื่อมโยงกับหลักความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาทซึ่งเป็นกระแสการพัฒนาคำคัญของมนุษย์โดยอาศัยหลักปฏิจลสมุปบาทมาเป็นตัวช่วยในการอธิบายความจริงทั้งสองเข้าด้วยกัน และการวิเคราะห์ให้เห็นว่าหลักความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้นมีน้ำหนักน่าเชื่อถือได้มากเท่ากับหลักความจริงในอภิปรัชญาตะวันตกซึ่งคนทั่วไปให้การเชื่อถืออย่างไรก็ตามหลักความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาทและหลักความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตกก็มีความน่าเชื่อถือในหลักเหตุและผลเช่นเดียวกัน การวิเคราะห์จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ได้ข้อสรุปที่ลงตัวได้ ฉะนั้นผู้วิจัยจึงต้องการทราบว่า หลักปฏิจลสมุปบาท จะตอบปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตกอย่างไร จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อหาคำตอบต่อปัญหานี้

^{๑๑} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๐๖/๓๓๘.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตก

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลตามหลักปรัชญาสมุปบาทในพุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตกด้วยหลักปรัชญาสมุปบาทในพุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตกด้วยหลักปรัชญาสมุปบาทในพุทธปรัชญาเถรวาท โดยได้แบ่งเอกสารออกเป็น ๒ ส่วน คือ

๑. พุทธปรัชญาเถรวาท ได้แก่

๑) ชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกคัมภีร์เบื้องต้นเกี่ยวกับความจริงของโลกและจักรวาลและหลักปรัชญาสมุปบาทในพุทธปรัชญาเถรวาท

๒) ชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี เอกสารตำรางานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความจริงของโลกและจักรวาลและหลักปรัชญาสมุปบาทในพุทธปรัชญาเถรวาท

๒. ความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตก ได้แก่ ตำราเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตกยุคสมัยกรีกโบราณ

๑.๓.๒ ด้านเนื้อหาเป็นการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตกยุคสมัยกรีกโบราณและหลักปรัชญาสมุปบาทในพุทธปรัชญาเถรวาท วิเคราะห์หลักปรัชญาสมุปบาทเพื่อการตอบปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตกยุคสมัยกรีกโบราณ

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความจริง หมายถึง ความจริงในอภิปรัชญาที่ต้องการสืบค้นไปถึงสิ่งที่จริงที่สุด ที่อาจซ่อนอยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ของโลกและจักรวาล

จักรวาล หมายถึง ขอบเขตที่สิ่งหนึ่งสิ่งใดดำรงอยู่ ทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งมีอยู่ที่ใดที่หนึ่ง แก่แลถี่ทั้งหมดดวงดาวรวมทั้งผู้สร้างและระบบของแกแลซี่หรือกลุ่มดวงดาวที่อยู่ในอวกาศจักรวาล

ปฏิจจสมุปบาท หมายถึง ทฤษฎีอธิบายความมีอยู่ของสิ่งทั้งปวงว่า ไม่มีสิ่งใดมีอยู่ปรากฏอยู่ได้ในตัวมันเองสรรพสิ่งทั้งรูปธรรม นามธรรมตกอยู่ในสภาพของความเปลี่ยนแปลงนี้มีลักษณะเป็นกฎแห่งสัมพันธภาพตามแนวคิดทางพุทธปรัชญาเถรวาท

ปัญหา หมายถึง ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ ทางอภิปรัชญา ในที่นี้หมายถึง เอาเฉพาะปัญหาความเป็นจริงของโลกและจักรวาลเท่านั้น

ปรัชญาตะวันตก หมายถึง ทศณะของนักปรัชญาที่อยู่ในยุคของปรัชญากรีกยุคโบราณที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ตามหลักความจริงของปรัชญา

พุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง หลักคำสอนที่เกี่ยวกับความเป็นจริงของพระพุทธศาสนา ที่นำมาวิเคราะห์ด้วยการให้เหตุผลตามวิธีการทางปรัชญาด้วยหลักปฏิจจสมุปบาท

โลก หมายถึง แผ่นดินที่อยู่อาศัยของหมู่สัตว์ หมู่สัตว์ผู้อาศัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งจักรวาล

เอกภพ หมายถึง สุริยจักรวาล ซึ่งประกอบด้วย ดวงอาทิตย์โลกและดาวนพเคราะห์อื่น ๆ

อภิปรัชญา หมายถึง ปรัชญาที่เก่าแก่ที่สุดสาขาหนึ่งของปรัชญา มีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องความจริง (Reality) ของโลกและจักรวาล ตลอดจนสิ่งสัมบูรณ์และธรรมชาติของมนุษย์ อันเป็นพื้นฐานที่มาของความจริงอื่น ๆ

อภิปรัชญาตะวันตก หมายถึง ปรัชญากรีกยุคโบราณ ๓ สมัย คือ สมัยเริ่มต้น, สมัยรุ่งเรือง, และสมัยเสื่อม

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ก. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ได้ทรงนิพนธ์หนังสือความเข้าใจเรื่องปฏิจจสมุปบาท สรุปความได้ดังนี้ ปฏิจจสมุปบาทนั้นเป็นธรรมที่เกิดขึ้นด้วยกันโดยอาศัยกันหรืออาศัยกันบังเกิดขึ้นด้วยกันในข้อความดังกล่าว คำว่าบังเกิดขึ้นนั้น หมายถึง อาการบังเกิดของธรรมทั้ง ๑๒ ประการ คือ เริ่มตั้งแต่ อวิชชา สังขาร วิญญาณ ไปจนถึง ชาติ ชรา มรณะ และองค์ธรรมดังกล่าวนี้ไม่เพียงแต่เป็นการเกิดขึ้นโดยอาการใด อาการหนึ่ง แต่ต้องเป็นการเกิดขึ้นด้วยกันโดยการอาศัยกันและกันเกิดด้วย^{๑๒}

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงเรื่องของ อภิปรัชญา ไว้ในหนังสือเรื่อง ปรัชญากรีก ป่อเกิดภูมิปรัชญาตะวันตก สรุปความได้ว่า อภิปรัชญาเป็นสาขาปรัชญาที่เก่าแก่ที่สุด ที่พยายามศึกษาว่า ความจริงคืออะไร อภิปรัชญามุ่งแยกปรากฏการณ์ออกจากความเป็นจริง

^{๑๒} สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช, ความเข้าใจเรื่องปฏิจจสมุปบาท, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒).

แม่น้ำที่เห็นว่ามันนิ่ง แต่ความจริงอาจกำลังไหลเชี่ยวในส่วนลึก ดังนั้น นักปรัชญาจึงสงสัยว่าโลกที่ปรากฏแก่สายตาของเรานี้เป็นความจริงสูงสุดแล้วหรือ หรือว่าเป็นเพียงปรากฏการณ์หน้าตาที่มีความจริงสูงสุดซ่อนอยู่เบื้องหลังนักปรัชญาตั้งสมมติฐานว่าความจริงสูงสุดเบื้องหลังปรากฏการณ์ธรรมชาติ แล้วเริ่มศึกษากันว่า ความจริงสูงสุดนั้นคืออะไร งานของนักปรัชญาผู้พยายามตอบปัญหาเกี่ยวกับความจริงนี้เรียกว่าอภิปรัชญา เพื่อตอบปัญหาดังกล่าว นักปรัชญาได้สอบสวนหาส่วนประกอบดั้งเดิมที่สุดของจักรวาล สารดั้งเดิมหรือปฐมธาตุนั้นแหละเป็นจุดเริ่มต้นของจักรวาล นักปรัชญาได้ค้นพบความจริงสูงสุดแตกต่างกันไป ซึ่งพอสรุปได้ ๓ ทรรศนะคือ วัตถุนิยม ถือว่าความจริงแท้ของจักรวาลคือสสารหรือพลังสามไม่ใช่อจิต จิตนิยม ถือว่าความจริงสูงสุดคือจิต สสารเป็นเพียงผลผลิตของจิต และทวินิยม ถือว่าความจริงสูงสุดเป็นทั้งจิตและสสารที่เป็นอิสระจากกัน^{๓๓}

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่อง ปฏิจัสมุปบาทในหนังสือปฏิจัสมุปบาท สรุปความสำคัญได้ดังนี้ ปฏิจัสมุปบาทนั้นเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งที่สุด สมกับเป็นหัวใจแห่งพระพุทธศาสนา ประโยชน์ของการศึกษาหลักปฏิจัสมุปบาทนั้นคือ การแสดงให้เห็นถึงเรื่องทุกข์ที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ การกล่าวเช่นนี้เพื่อให้เกิดความรู้อย่างถูกต้อง และจึงทำการดับทุกข์ได้โดยวิธีที่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของปฏิจัสมุปบาท คือ ไม่ให้กระแสปฏิจัสมุปบาทนั้นเกิดขึ้นมาได้โดยที่ที่จะต้องมิตสติรู้สีกตัวอยู่ตลอดเวลา^{๓๔}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ในหนังสือพุทธธรรม ได้สรุปหลักปฏิจัสมุปบาท ความหมายและอธิบายโดยนัยต่างๆ ได้ดังนี้ การอธิบายแบบแสดงวิวัฒนาการของโลกและชีวิตโดยการตีความพุทธพจน์บางแห่งตามตัวอักษร เช่น พุทธดำรัสว่า โลกสมุทัย คือ เหตุที่ทำให้ปัญหาเกิดขึ้นการอธิบายแสดงกระบวนการเกิดดับชีวิตและความทุกข์ แยกเป็น ๒ นัยคือ

๑) แสดงกระบวนการช่วงกว้างระหว่างชีวิตต่อชีวิต คือ แบบข้ามภพข้ามชาติเป็นการแปลความหมายตามรูปศัพท์อีกแบบหนึ่ง

๒) แสดงกระบวนการที่หมุนเวียนอยู่ตลอดเวลาในทุกขณะของการดำรงชีวิตเป็นการแปลความหมายที่แฝงอยู่ในคำอธิบายนัยที่ ๑ แต่เล็งเอาแก่นอันลึกซึ้งหรือนัยประยุต์ของศัพท์ ตามที่เข้าใจว่าเป็นพุทธประสงค์ตามหลักธรรม เฉพาะส่วนที่เป็นปัจจุบัน^{๓๕}

^{๓๓} พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**, พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเคล็ดไทย, ๒๕๕๒),

^{๓๔} พุทธทาสภิกขุ, **ปฏิจัสมุปบาท**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาการพิมพ์, ๒๕๑๔).

^{๓๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๔.

พระมหาพรหม ฐมฺมหาโส (นิธิบุญยากร) ได้นำแนวคิดเรื่องจักรวาลของศาสนาพราหมณ์และฮินดูกับพระพุทธศาสนามาเทียบกัน และยังนำความรู้เรื่องเอกภพตามหลักดาราศาสตร์ปัจจุบันเข้าเปรียบเทียบด้วยได้ชี้แนะให้สังเกตความสอดคล้องบางประการของเอกภพทางดาราศาสตร์ กับจักรวาลทางพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่รับการรังสฤษฎ์ของเทพเจ้าและแตกต่างจากศาสนาซึ่งถือเทพเจ้า ในหนังสือได้มีการพิจารณาพระพุทธรูปเรื่องจักรวาลซึ่งในต่างกรณี คล้ายกับแตกต่างกันหรือบางครั้งตรงสอดคล้องแต่บางครั้งไม่ตรง จึงมีข้อสรุปว่าการไม่ตรงเพราะนอกเหนือพระพุทธรูปประสงฆ์ที่มุ่งแสดงธรรมเพื่อความดับทุกข์เท่านั้น หรือเมื่อตรงสอดคล้องก็เพื่อแสดงว่าสรรพสิ่งอิงอาศัยกันเกิดและดับตามแนวปฏิบัติสมุปบาท ไม่ได้เกิดเพราะการรังสฤษฎ์ของเทพเจ้า^{๑๖}

กรีน ไบรอัน ; แปลโดย ดร.อรรถกฤต ฉัตรภูติ, ทอถักจักรวาล, ผู้เขียนได้กล่าวถึงเรื่องจักรวาลในรูปแบบอ่านง่าย เป็นการอธิบายวิชาฟิสิกส์ด้วยตัวอย่างและการเปรียบเทียบให้เกิดความเข้าใจไม่ใช่ภาษาวิชาการยุ่งยากซับซ้อน และในหนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอแนวคิดสำคัญ ๆ ของจักรวาล ไม่ว่าจะเป็น ทฤษฎีสัมพัทธภาพพิเศษกับโครงสร้างของจักรวาล เรื่องของจักรวาลควอนตัม ลูกศรของกาลเวลา สมมาตรและวิวัฒนาการของเอกภพ จุดเริ่มต้นของเอกภพ ทฤษฎีสตริง ทฤษฎี – เอ็ม มิติพิเศษที่มากกว่าตาเห็น รวมถึงหลุมดำ และการเดินทางข้ามเวลา^{๑๗}

คาปรา พริตจอฟ; แปลโดย พระประชา ปสนุนธมฺโมและคณะ. จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ. ๓ เล่ม. ผู้เขียนได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวิทยาศาสตร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวของโลกทัศน์แบบนิวตันที่มีอิทธิพลมาตลอดช่วงสามศตวรรษที่ผ่านมา โดยยกตัวอย่างความล้มเหลวของศาสตร์ต่าง ๆ ที่นำโลกทัศน์แบบนิวตันไปใช้กับศาสตร์ของตน เช่น จิตวิทยา เศรษฐศาสตร์ เวชศาสตร์ชีวภาพ เป็นต้น ผู้เขียนได้เปรียบเทียบความคิดแบบหยิน – หยางของจีนกับโลกทัศน์แบบนิวตัน พร้อมแสดงให้เห็นว่าโลกทัศน์แบบดั้งเดิมละเอียด หยิบ และให้ความสำคัญกับหยางมากเกินไป ทำให้เกิดปัญหาตามมา นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้แสดงความความเป็นมาของฟิสิกส์แนวใหม่ และการนำทฤษฎีทางฟิสิกส์แนวใหม่ไปประยุกต์ใช้กับศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ด้านการรักษาผู้ป่วย เป็นต้น^{๑๘}

^{๑๖} พระมหาพรหม ฐมฺมหาโส,(นิธิบุญยากร), พุทธจักรวาลวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

^{๑๗} กรีน ไบรอัน, ทอถักจักรวาล, แปลโดย ดร.อรรถกฤต ฉัตรภูติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๕๑).

^{๑๘} คาปรา,พริตจอฟ, จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ ๓ เล่ม, แปลโดย พระประชา ปสนุนธมฺโมและคณะ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๘).

รศ.ดร. ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา กล่าวว่า อภิปรัชญา เป็นสาขาปรัชญาที่ว่าด้วยความเป็นจริง มุ่งศึกษาและค้นหาความเป็นจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของโลกหรือจักรวาล ธรรมชาติของมนุษย์ ความเป็นจริงที่อภิปรัชญาแสวงหา หมายถึง ความเป็นจริงอันเป็นพื้นฐานที่สุด เรียกว่า “ความจริงอันติมะ”^{๙๕}

บุญย์ นิลเกษ สรุปหลักปรัชญาสรุปบาทไว้ในหนังสือ คู่มือปรัชญาพุทธศาสนาว่า “ปรัชญาสรุปบาท เป็นกฎที่อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในโลกโดยถือว่า สรรพสิ่งทั้งหลาย ทั้งปรากฏการณ์และเหตุการณ์ทุกอย่างนั้นมิได้มีอยู่ของตัวมันด้วย มันเป็นขบวนการที่ปรากฏและเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ในทางพุทธปรัชญา เรียก กฎแห่งธรรมชาติดังกล่าวนี้ว่า The Law of Causality or The Law of Causation ส่วนทางวิทยาศาสตร์ทั่วไปเรียกว่า The Law of Relativity or the Law of Cause-Effect”^{๙๖}

ประธาน ต่างใจ ได้กล่าวถึงเอกภาพของชีวิตกับจักรวาลว่า จักรวาลที่ประหนึ่งมีชีวิตมีจิตวิญญาณที่นิรันดร์ ที่สรรสร้างสรรพสิ่งใหม่ ๆ อุบัติการณ์ที่พิเศษพิสดารขึ้นมาใหม่โดยไม่มีจบสิ้น ทั้งหมดสามารถอธิบายได้บนหลักการของการจัดองค์กรตนเอง ที่เป็นกฎธรรมชาติที่เป็นเนื้อในของคุณสมบัติ ที่เป็นพื้นฐานของสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในทุกกระบวนการทุกระดับ โดยมีเงื่อนไขอยู่คือการร่วมของผู้สังเกตหรือมีวิญญาณของมนุษย์เข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในองค์รวมทั้งหมด นั้น นั่นคือความเชื่อมโยงต่อเนื่องเป็นหนึ่งเดียวกันของทั้งหมด^{๙๗}

พร รัตนสุวรรณ ได้กล่าวไว้ใน “พุทธวิทยา เล่ม ๒” สรุปได้ว่า ปรัชญาสรุปบาทสายโซ่แห่งชีวิต หมายความว่า ความเป็นไปของชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และในที่สุดจะต้องเกิดอีกนั้น เนื่องมาจากเหตุปัจจัยหลายอย่าง ถ้าหากเราเข้าใจปัจจัยเหล่านั้นอย่างถูกต้องชัดเจนทุกข้อ เราจะสามารถเข้าใจปัญหาของชีวิตได้ทั้งหมด ปรัชญาสรุปบาทเป็นกฎเหนือกฎต่าง ๆ สามารถนำมาอธิบายกฎต่าง ๆ ได้ซึ่งขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้อธิบาย ถ้ารู้น้อยและเข้าใจน้อยก็อธิบายได้น้อย^{๙๘}

ผศ. วิธาน สุชีวงศ์ ได้กล่าวถึงปัญหาอภิปรัชญาไว้ว่า ปัญหาหลักของอภิปรัชญาเป็นปัญหาเกี่ยวกับความแท้จริง สามารถแยกได้เป็น ๓ ประการด้วยกันคือ

- ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นจริงของโลกหรือจักรวาล

^{๙๕} ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา รศ.ดร. ปรัชญาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕).

^{๙๖} บุญย์ นิลเกษ, คู่มือปรัชญาพุทธศาสนา, (เชียงใหม่ : ศ.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๖.

^{๙๗} ประธาน ต่างใจ, เอกภาพของชีวิตกับจักรวาล, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์กรีนพีซ, ๒๕๓๕).

^{๙๘} พร รัตนสุวรรณ, พุทธวิทยา เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญาน, ๒๕๓๓).

- ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นจริงของจิต หรือวิญญาณ
- ปัญหาเกี่ยวกับความแท้จริงของพระเป็นเจ้าหรือสิ่งสัมบูรณ์

ฉะนั้น ขอบเขตของวิชาอภิปรัชญาจะค้นหาความจริงที่สิ้นสุดจึงมีอยู่เพียง ๓ ปัญหาใหญ่ ดังกล่าวแล้ว คือ เรื่องเอกภพหรือธรรมชาติ เรื่องจิตวิญญาณ และเรื่องพระเป็นเจ้าหรือเทพต่าง ๆ^{๒๓}

วิทย์ วิทย์เทศ ได้กล่าวถึงเรื่องของโลกและจักรวาลไว้ในหนังสือปรัชญาทั่วไป สรุปความได้ว่า โลกไม่ได้หมายความว่าเฉพาะดาวดวงที่เรากำลังอาศัยอยู่นี้เท่านั้น แต่หมายรวมถึงจักรวาลสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่จริง ดังมีปัญหาดังนี้คือ อะไรคือเนื้อหาของจักรวาล โลกแห่งความเป็นจริงประกอบไปด้วยอะไรบ้าง อะไรบ้างที่อยู่ในฐานะที่เราเรียกได้ว่า จริง หรือ มีอยู่จริง หรืออีกนัยหนึ่ง อะไรคือธาตุแท้ของโลก ซึ่งมีกลุ่มทศนะใหญ่ ๓ ทศนะที่ตอบปัญหานี้ คือหนึ่งจิตนิยมซึ่งถือว่านอกจากสสารหรือวัตถุหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมทั้งหมดแล้ว ยังมี ของจริง อีกอย่างหนึ่งซึ่งจับต้องไม่ได้มองเห็นไม่ได้แต่ปัญญาของจิตเท่านั้นที่เข้าถึงได้ สองสสารนิยมซึ่งถือว่าสสารหรือวัตถุเท่านั้นที่เป็นจริง สามธรรมชาตินิยมซึ่งมีความเห็นกำลังระหว่างทศนะทั้งสอง^{๒๔}

สม สุจิรา ได้กล่าวถึงจักรวาล ไว้ในหนังสือความลับของจักรวาลทางแห่งพระนิพพาน สรุปความได้ว่า สิ่งที่น่าสนใจที่สุดในธรรมชาติ มีอยู่สองสิ่งคือ จักรวาล กับ จิต ของมนุษย์ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ทางรูป พยายามศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับจักรวาล ส่วนนักวิทยาศาสตร์ทางนาม คือ พระพุทธเจ้า ทรงศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับจิตของมนุษย์ และดูเหมือนว่าการศึกษาทั้งสองทางนี้น่าจะเป็นทางคู่ขนานที่ไม่อาจบรรจบกันได้ แต่ปัจจุบันทฤษฎีใหม่ ๆ ทางวิทยาศาสตร์กลับพบว่า จักรวาลกับจิต มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น จนไม่สามารถแยกออกจากกัน ถึงขนาดนักฟิสิกส์ระดับรางวัลโนเบลบางท่านบอกว่า จักรวาลเกิดมาจากจิต ซึ่งสอดคล้องกับพระพุทธองค์ซึ่งทรงตรัสไว้ว่า เมื่อเข้าใจจิต ก็เข้าใจจักรวาล^{๒๕}

สมภาร พรหมทา ได้กล่าวถึงหลักพระพุทธศาสนาและหลักวิทยาศาสตร์ในหนังสือพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ สรุปความได้ว่า หลักปฏิจสมุปบาทในพระพุทธศาสนาเชื่อในความเป็นระเบียบคงที่ของสิ่งต่าง ๆ เราได้วิเคราะห์กันว่า หลักปฏิจสมุปบาทมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นิยาม

^{๒๓} วิธาน สุชีวรูปต์, ผศ. อภิปรัชญา, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘),

^{๒๔} วิทย์ วิศทเทศ, ปรัชญาทั่วไป มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๑),

^{๒๕} สม สุจิรา, ทันทแพทย์, ความลับของจักรวาลทางแห่งนิพพาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์, ๒๕๕๔).

และในจำนวนนิยามทั้งหลายมีนิยามอยู่ข้อหนึ่งเรียกว่า อุดุนิยาม อุดุนิยามนี้คือ กฎทั่วไปเกี่ยวกับมวล กฎนี้มีใจความหลักประการหนึ่งว่า มวล ทุกอย่างมีความคงที่สม่ำเสมอมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ความเชื่ออันนี้เป็นพื้นฐานรองรับกฎอุดุนิยามในพุทธศาสนาและความเชื่อดังกล่าวก็เป็นความเชื่อเดียวกันกับวิทยาศาสตร์ฟิสิกส์ ซึ่งกล่าวถึงสสารกับพลังงานที่เป็นกฎเกณฑ์ที่แน่นอนเช่นเดียวกับหลักพระพุทธศาสนา^{๒๖}

สุจิตรา รมรินทร์ ได้กล่าวถึง ปัญหาทางอภิปรัชญาว่า ปัญหาทางอภิปรัชญาแบ่งเป็น ๓ ประเด็นใหญ่ หรืออภิปรัชญาแบ่งออกเป็น ๓ สาขา คือ จักรวาลวิทยา ภววิทยา และปรัชญาจิต ซึ่งแต่ละสาขาก็พยายามเสนอคำตอบและเหตุผลที่เป็นไปได้ด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งแม้จะไม่มีคำตอบใดที่ถือว่าถูกต้องแน่นอนตายตัว เพราะขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของผู้อ่านแต่ละคนแต่คำตอบเหล่านี้ก็สามารถช่วยคลี่คลายความพิสวงสงสัยของมนุษย์ลงได้มาก รวมทั้งช่วยให้เข้าใจและยอมรับฟังทางทัศนะของผู้อื่นซึ่งแม้จะไม่ตรงกับของเรา อันเป็นการฝึกให้เป็นผู้มีใจกว้าง ไม่เป็นผู้ตั้งอยู่ในความคิดเห็นของตนเท่านั้น^{๒๗}

สุนทร ณ รั้งยี ได้กล่าวถึง เรื่องของโลกไว้ในหนังสือพุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎกว่า ความคิดเรื่องโลกเป็นความคิดที่สำคัญที่สุดเรื่องหนึ่งในปรัชญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปรัชญาเทวนิยม ความคิดเรื่องโลกจัดเป็นความคิดพื้นฐานที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความคิดเรื่องพระเป็นเจ้าและความคิดเรื่องมนุษย์ ปรัชญาประเภทเทวนิยมทั้งของตะวันตกและของตะวันออกแม้จะมีความคิดเห็นอื่น ๆ แตกต่างกัน แต่ก็มีคุณสมบัติคล้องกันเกี่ยวกับการมีอยู่ของโลก อย่างไรก็ตาม แม้ปัญหาเกี่ยวกับการเกิดขึ้น การมีอยู่ และการสิ้นสุดของโลกจะไม่อยู่ในความสนใจของพุทธปรัชญา แต่ความคิดเกี่ยวกับโลกก็มีอยู่บ้าง โดยกระจัดกระจายอยู่ในพระสูตรต่าง ๆ การตรัสเกี่ยวกับโลกของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏอยู่ในพระสูตรเหล่านั้นไม่ได้เป็นการตรัสเพื่อมุ่งกล่าวเรื่องโลกโดยตรง หากเป็นการกล่าวถึงโดยบังเอิญ หรือโดยอ้อมเพราะเหตุที่ปัญหาเรื่องโลกบังเอิญมาเกี่ยวพันกับปัญหาอื่นที่พระองค์มุ่งสอน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง การพูดถึงโลกตามที่ปรากฏอยู่ในพระสูตรบ้าง สูตรนั้นอาจกล่าวจำแนกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ การพูดถึงโลกในเชิงวัตถุนิยมและการพูดถึงโลกในเชิงอัตวิสัย^{๒๘}

^{๒๖} สมภาร พรหมทา, *พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐).

^{๒๗} สุจิตรา รมรินทร์, *ปรัชญาเบื้องต้น*, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา วิทยาลัยครูธนบุรี สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์), ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์.

^{๒๘} สุนทร ณ รั้งยี, *พุทธปรัชญาจากพระไตรปิฎก*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓, หน้า

อมร โสภณวิเศษฐวงศ์ ได้กล่าวถึง ปัญหาทางอภิปรัชญาว่า ปัญหาทางอภิปรัชญาคือ ปัญหาที่นักปรัชญาตั้งขึ้นเพื่อสืบค้นหาความแท้จริงที่สิ้นสุด หรือเพื่อสืบค้นหาอุดมคติอันสูงสุดในทำนองเดียวกันกับสมมติฐานของวิทยาศาสตร์ ๑ แต่สาขาศึกษาค้นคว้าตามแนวสมมติฐานของคนนั้นใด ปรัชญาก็สืบค้นหาความแท้จริงที่สิ้นสุด และอุดมคติอันสูงสุดตามแนวปัญหาที่ตั้งขึ้นฉนั้น ปัญหาทางปรัชญาตั้งขึ้นตามสาขาของปรัชญา คือ ญาณวิทยา อภิปรัชญาและคุณวิทยา ปัญหาทางอภิปรัชญาหลักคือ เอกภพมีธรรมชาติเป็นสสารหรือเป็นจิต, เอกภพดำเนินไปแบบเครื่องจักรกล หรือมีวัตถุประสงค์แฝงอยู่, เอกภพถูกสร้างและควบคุมโดยพระผู้เป็นเจ้าหรือไม่^{๒๘}

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาวิศิษฐ์ อาจารย์สมุปนฺโน วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบกฎ ธรรมชาติระหว่างกฎปฏิจกสมุปปาทกับกฎแห่งเตา” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เป็นการศึกษาทัศนะทาง อภิปรัชญาที่นำไปสู่ความรู้ในการประพฤติปฏิบัติด้านจริยธรรม วิทยานิพนธ์นี้ว่าด้วย กฎปฏิจกสมุปปาท ว่าด้วยความหมาย ฐานะ สภาวะ ธรรมชาติสูงสุด กฎแห่งเตา ว่าด้วย ความหมาย ฐานะ สภาวะ ธรรมชาติสูงสุด แล้วเปรียบเทียบกฎปฏิจกสมุปปาทและกฎแห่งเตา ผลการศึกษาวิจัย ได้สรุปสำคัญในเรื่องนี้ว่า กฎธรรมชาติในกฎปฏิจกสมุปปาทกับกฎแห่งเตานั้น มีความเหมือนกัน ด้านเนื้อหาและยังคล้ายคลึงกันในทัศนะที่ว่า “สรรพสิ่งล้วนดำเนินไปตามกฎธรรมชาติ” ส่วน ทัศนะที่แปลกนั้นอยู่ที่จุดเน้น วิธีการและรายละเอียดบางประการ^{๒๙}

พระมหาวัฒนา พึ่งขึ้น วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความ สัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจที่ปปัจจยตาและเจตคติแบบฉันทะในพุทธจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อม” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าดีชั่วเกิดจากเจตสิก กุศลเจตสิกผลักดันให้มนุษย์ทำดี อกุศลเจตสิกผลักดันให้มนุษย์ทำความชั่ว เจตสิกเป็นต้นตอของความดี คือ โลกะ โทสะ โมหะ เจตสิกที่เป็นต้นตอของความชั่ว คือ โลกะ โทสะ โมหะ สัมมาทิฐิ คือ ปัญญาที่เกิดจากความเข้าใจที่ปปัจจยตา เข้าใจในโลก และชีวิตที่มันเป็น รู้สภาวะที่แท้จริงของโลกและชีวิต ทำให้มองเห็นอรรถคือประโยชน์ที่แท้จริงของ ชีวิต ในทางที่จะกำจัดทุกข์ รู้วิธีปฏิบัติตัวและวางตัวอย่างไรเมื่อเข้าสู่สถานการณ์หนึ่ง ภาวะที่เห็นเป็นกำลังผลักดันให้เกิดฉันทะคือแรงจูงใจในการกระทำความดีในที่สุด อิปปัจจยตา

^{๒๘} อมร โสภณวิเศษฐวงศ์, **ปรัชญาเบื้องต้น**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕).

^{๒๙} พระมหาวิศิษฐ์ อาจารย์สมุปนฺโน, “การศึกษาเปรียบเทียบกฎธรรมชาติระหว่างกฎปฏิจกสมุปปาท กับกฎแห่งเตา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

ช่วยใน การอธิบายให้เห็นภาพรวมของสรรพสิ่ง ก็จะทำให้เข้าใจในโลกและชีวิตดีขึ้น อันนำไปสู่ ทำทีในเชิง อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม^{๓๑}

พระมหามงคล ขนฺติธโร ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปฏิจจนุปบาทตามพระพุทธวจนะกับ ทรรศนะของพระสงฆ์ไทยบางรูป” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หลักปฏิจจนุปบาทเป็นหลักคำสอนของ พระพุทธเจ้า และพระสงฆ์ไทยบางรูปได้แสดงทัศนะอธิบายหลักปฏิจจนุปบาทนี้ไว้ หลายทัศนะก็ มีเหตุผลเป็นของตนเอง ซึ่งประเด็นความหมายก็มีได้มีเพียงแง่เดียวที่ว่า การอธิบายอย่างนี้เท่านั้น ถูกต้องอย่างอื่นผิดหมด ซึ่งข้อเท็จจริงแล้วสมควรจะเป็นอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักปฏิจจนุป บาทในพระไตรปิฎก พระพุทธองค์ตรัสไว้อย่างไรสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องยึดตามพระพุทธพจน์เป็น หลัก และถือว่า เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งในวงการศึกษาพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักฐานทางพุทธธรรมถือ ว่า สิ่งทั้งหลายล้วนแต่ตกอยู่ภายใต้กฎของไตรลักษณ์ทั้งสิ้น คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งถือเป็น กฎธรรมชาติ มีการปรากฏขึ้น การตั้งอยู่ การแตกดับสลายไปเป็นธรรมดาการปรากฏสิ่งหนึ่งขึ้น การดำรงอยู่ การดับไป มิได้เกิดขึ้นด้วยอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากเทพองค์ใด แต่มันเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับ ไป ด้วยอำนาจของเหตุปัจจัยหลายอย่างตามหลักของปฏิจจนุปบาท ปรากฏการณ์ใด ๆ ก็ตามใน โลกล้วนแล้วแต่มาจากกลุ่มของเหตุปัจจัยทั้งสิ้น^{๓๒}

พระอนันต์ อิสฺสกาโร ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาการตีความปฏิจจนุปบาทตาม ทัศนะของพุทธทาสภิกขุ” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาเกิดมาเพื่อแก้ไขปัญหาของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์มีอวิชชาปกปิดไว้มิให้เห็นทุกข์ ทำให้ไม่รู้วิธีดับทุกข์ที่เกิดขึ้นเมื่อเผชิญกับปัญหา ด้วยตนเอง แต่หากเข้าใจในคำสอนทางพระพุทธศาสนาชัดแล้ว ทำให้รู้จักวิธีแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น เข้าใจในหลักปฏิจจนุปบาท คือ ความที่อาศัยสิ่งหนึ่ง แล้วเกิดสิ่งใหม่ขึ้นและหลักปฏิจจนุป บันธรรม คือ ตัวธรรมชาติที่มันเป็นไปตามกระแสปัจจัยนั้น เช่น เนื้อหนังร่างกายนี้ที่มนุษย์ทุกคน ติดอยู่เพราะความยึดมั่นถือมั่นนั่นเองพระพุทธองค์ทรงค้นพบธรรมนี้ ก่อนการตรัสรู้และเป็นเหตุ ปัจจัยให้ตรัสรู้ ได้ทรงพิจารณาทบทวนเรียบเรียงปฏิจจนุปบาทภายหลังการตรัสรู้ คือ ตั้งแต่วัน แรก ในขณะที่เสวยวิมุตติสุขเป็นเวลาตลอดสัปดาห์ จนบังเกิดพุทธปิติอัมเอบพระทัยเปล่งพุทธอุทาน

^{๓๑} พระมหาวัฒนา พึ่งชื่น, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความเข้าใจที่ปบปัจจัยตา และเจตคติแบบฉันทะในพุทธจริยศาสตร์สิ่งแวดล้อม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕).

^{๓๒} พระมหามงคล ขนฺติธโร, “ปฏิจจนุปบาทตามพระพุทธวจนะกับทรรศนะของพระสงฆ์ไทยบาง รูป”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย สภาการศึกษามหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖).

ขึ้นถึง ๓ ครั้ง ณ ขณะนั้น ซึ่งแต่ละครั้งทรงแสดงถึงความปีติพระทัยในสัจธรรมความลึกซึ้งของ
ปรมัตถธรรมปฏิจจสมุปบาท คือกระบวนการจิตของการเกิดขึ้นและการดับไปแห่งทุกข์^{๓๓}

ทวิ ผลสมภพ ได้ทำงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบทฤษฎีกาเนดเอกภพระหว่าง
พุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ทางพระพุทธศาสนาได้ค้นพบว่า เอกภพของเรา
มีวัฏจักรในการสร้างและทำลายอยู่เป็นประจำ ก่อนที่เอกภพจะอุบัติขึ้นใหม่ จะมีฝนตกท่วมเนื้อที่
แสนโกฏิจักรวาล ต่อมาน้ำนั้นก็งวดโดยลำดับ เมื่อน้ำงวดลง เทหะต่าง ๆ ในจักรวาลก็ปรากฏขึ้น
ตลอดจนแผ่นดินซึ่งเป็นที่อาศัยของมนุษย์ตั้งแต่ฝนตกท่วมเนื้อที่แสนโกฏิจักรวาล จนปรากฏมี
แผ่นดินเป็นที่อาศัยของมนุษย์ นับเป็นเวลาได้ ๖๔ อันตรกัป ซึ่งยาวนานเหลือเกิน ส่วน
นักวิทยาศาสตร์เชื่อว่า เอกภพเกิดจากกลุ่มก๊าซที่รวมตัวกันเป็นดวงอาทิตย์ เป็นโลกและเป็นดวง
เคราะห์อื่น ๆ อีกทฤษฎีหนึ่งเชื่อว่า โลกและดาวเคราะห์อื่น ๆ เกิดจากการที่ดาวฤกษ์สองดวงวิ่งชน
กันหรือวิ่งเฉียดกัน อนุภาพของดาวฤกษ์ที่เกิดเพราะแรงชนกัน ได้รวมตัวกันเป็นโลกและดาว
เคราะห์อื่น ๆ ในจักรวาล^{๓๔}

เพิ่ม รัฐไชย ได้กล่าวถึง เรื่อง ปฏิจจสมุปบาท ในวิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรม
หาบัณฑิต แผนกวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “เรื่องการศึกษาเชิงวิจารณ์
หลักปฏิจจสมุปบาท” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หลักปฏิจจสมุปบาทนั้นเป็นกฎแห่งเหตุและผล ซึ่งเป็น
กฎแห่งสากลจักรวาล ปฏิจจสมุปบาท ได้อธิบายธรรมชาติของสากลจักรวาลและสภาพชีวิตของ
มนุษย์ อีกทั้งช่วยให้เราเข้าใจแง่มุมปัญหาของชีวิตได้ดียิ่งขึ้น สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตมนุษย์คือ ความ
พ้นทุกข์ และชีวิตที่มีปัญหาก็คือ ชีวิตที่เป็นทุกข์ ต้นเหตุแห่งทุกข์นั้นมาจากตัณหา ตัณหาจึงเป็นเหตุ
ของทุกข์และทุกข์จึงกลายมาเป็นผล เมื่อเรามีปัญหาคือ เหตุจึงต้องมีการแก้ปัญหา ต้องทำลายตัวเหตุ
ให้สิ้น กระบวนการของปฏิจจสมุปบาท จึงเป็นกระบวนการที่ทำให้เราเข้าใจในการที่จะแก้ทุกข์ที่
เกิดขึ้นตามหลักเหตุและผล ถ้าได้ศึกษาหลักปฏิจจสมุปบาทอย่างจริงจังแล้ว จะช่วยให้เราเข้าใจ
วิธีการแก้ปัญหของชีวิตได้ดียิ่งขึ้น^{๓๕}

วิระ บุรณะบัญญัติ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความคิดทางปรัชญาในฟิสิกส์สมัยใหม่”
ผลการวิจัยสรุปว่า ฟิสิกส์สมัยใหม่บอกเราว่าปัญหาเกี่ยวกับอภิปรัชญาที่ดี หรือปัญหาเกี่ยวกับญาณ

^{๓๓} พระอนันต์ อัสสุกาโร, “ศึกษาศาสตร์ความปฏิจจสมุปบาทตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ”,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

^{๓๔} ทวิ ผลสมภพ, รศ., “การศึกษาเปรียบเทียบทฤษฎีกาเนดเอกภพระหว่างพระพุทธศาสนากับ
วิทยาศาสตร์”, งานวิจัยวิชาการ, (คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑).

^{๓๕} เพิ่ม รัฐไชย, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ เรื่อง หลักปฏิจจสมุปบาท”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร
มหาบัณฑิต, แผนกวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒).

วิทยาที่ดี ต่างก็เป็นปัญหาที่ไม่มีความหมาย เพราะว่าเราไม่สามารถยังรู้ความเป็นจริงได้อย่างสมบูรณ์อีกทั้งความรู้ของเรามีได้มีลักษณะแน่นอน มีถูกต้องในทุก ๆ บริบท ตรงกันข้ามความรู้ของเรามีความถูกต้องภายใต้ขอบเขตที่จำกัด ดังนั้นปัญหาทางอภิปรัชญาในอดีตที่ผ่านมาจึงเป็นการพูดถึงความเป็นจริงในด้านเดียวเท่านั้น โดยปัญหาทางอภิปรัชญาเป็นปัญหาที่เกิดจากการถกเถียงกัน โดยยึดมุมมองของตนเองเป็นหลักแล้วปฏิเสธมุมมองของผู้อื่น ซึ่งเป็นปัญหาที่ไร้ความหมาย และเนื่องจากความรู้เกี่ยวกับความจริงในระดับปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ อาจมีได้หลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทที่ใช้ในการรับรู้ ดังนั้นในสายตาของฟิสิกส์สมัยใหม่ ทำที่ของความรู้ควรจะเป็นไปในลักษณะของปฏิบัตินิยม トラบดีที่ความคิดหนึ่ง ๆ ยังสามารถอธิบายได้ก็ควรจะใช้มันต่อไป จนกระทั่งเกินเลยขอบเขตของมันเราจึงใช้ความคิดอื่น ๆ นั่นคือฟิสิกส์สมัยใหม่เห็นว่าทุก ๆ ความรู้มีขอบเขตที่จำกัด เราควรจะได้เปิดใจยอมรับความรู้หรือมุมมองใหม่แต่ปัญหาอยู่ที่ความรู้ใหม่ ๆ จะเกิดขึ้นได้อย่างไร^{๓๖}

จำลองเอก สุกลักษณ์ วิจารณ์ ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาอุปมาอุปไมยในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับทฤษฎีสัมพัทธภาพพิเศษของแอลเบิร์ต ไอน์สไตน์” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การศึกษาหลักปรัชญาอุปมาอุปไมย พบว่าเป็นหลักธรรมที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม หลักปรัชญาอุปมาอุปไมย บ่งบอกถึงกระบวนการธรรมชาติที่เป็นภาวะอิงอาศัยกัน ในฐานะที่เป็นกฎสูงสุดของธรรมชาติคือ ธรรมอันเป็นธรรมชาติอาศัยกันเกิดขึ้น เป็นกฎตายตัวแห่งความเป็นธรรมดา จากพุทธพจน์ที่ว่า เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ จึงเป็นเรื่องที่อยู่ระหว่างความมีตัวตนกับความขาดสูญจากตัวตน หลักการดังกล่าวนี้เอง ที่ทำให้ปรัชญาอุปมาอุปไมยไม่จัดเข้าในลัทธิสุดโต่งทั้งสองข้าง การศึกษาหลักปรัชญาอุปมาอุปไมยก็เพื่อประโยชน์ ในการละมิจนาคิเลสและการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง โดยการทำลายอวิชชา ด้วยวิชา ซึ่งต้องมีสติอย่างสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีอารมณ์มากระทบ เมื่อมีสติทุกขณะความทุกข์ก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ ในการพิจารณาหลักความเป็นจริงของหลักปรัชญาอุปมาอุปไมยจะสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความจริงอันสูงสุดของชีวิตคือ การทำลายกิเลส ซึ่งเป็นการแสวงหาความจริงในธรรมชาติในการทำลายกิเลสวัฏคือ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ที่เป็นรากเหง้าขององค์ธรรมทั้ง ๑๒ องค์ธรรม อันมีนัยของการให้ความสำคัญแก่การดับไปซึ่งกระบวนการเกิดทุกข์ทั้งหมด^{๓๗}

^{๓๖} วีระ นูระณะบุญญิต, “ความคิดทางปรัชญาฟิสิกส์สมัยใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔).

^{๓๗} จำลองเอก สุกลักษณ์ วิจารณ์, “การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาอุปมาอุปไมยในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับทฤษฎีสัมพัทธภาพพิเศษของแอลเบิร์ต ไอน์สไตน์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับความจริงของโลกและจักรวาลใน อภิปรัชญาตะวันตกและหลักปรัชญาสมุบัติในพุทธปรัชญาเถรวาท งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความจริง ของโลกจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตกและหลักปรัชญาสมุบัติในพุทธปรัชญาเถรวาท มีผู้ทำวิจัย เกี่ยวกับประเด็นนี้ไว้มากมายหลายท่าน แต่ยังไม่มีความชัดเจนที่นำปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลใน อภิปรัชญาตะวันตก มาอธิบายด้วยหลักทางพุทธปรัชญาเถรวาท คือหลักปรัชญาสมุบัติ เหตุนี้จึงทำ ให้ผู้วิจัยต้องการที่จะนำหลักของปรัชญาสมุบัติ มาอธิบายต่อปัญหาความจริงของโลกและจักรวาล ในอภิปรัชญาตะวันตกด้วยหลักปรัชญาสมุบัติในพุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบประยุกต์ (Applied research) หลักคำสอนในพุทธปรัชญา เถรวาท กับหลักทฤษฎีโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตก โดยการใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary research) เป็นสำคัญ มีรายละเอียดดังนี้

๑.๖.๑ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทั้งปฐมภูมิ ทุติยภูมิและตำราที่เกี่ยวข้อง กับเรื่อง ปรัชญาสมุบัติและตำราที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญาตะวันตก

๑.๖.๒ วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมด สรุปสังเคราะห์ข้อมูล และเขียนงานวิจัย พร้อมเสนอแนวคิดของผู้วิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และตอบปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจความจริงของโลกและจักรวาลในอภิปรัชญา ตะวันตก

๑.๗.๒ ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจความจริงของโลกและจักรวาลตามหลักปรัชญาสมุบัติ ในพุทธปรัชญาเถรวาท

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึง ว่าหลักปรัชญาสมุบัติในพุทธปรัชญาเถรวาทสามารถตอบปัญหา ความจริงของโลกและจักรวาลในปรัชญาตะวันตกได้